

Psihička pozadina narkomanije i njezino liječenje

Joško SRDANOVIĆ

Psihička i tjelesna ovisnost o drogama — narkomanija (a i ovisnost o alkoholu — alkoholizam, tabletama za spavanje, smirenje, za suzbijanje bolova) imaju svoj psihodinamski mehanizam nastanka, u čemu zasigurno i lom u duhovnoj sferi ima značajnu ulogu. O uzrocima nastanka ovisnosti o drogama raspreda se: sklonost ili težnja bijega pojedinca iz subjektivno doživljene situacije koju dotični ocjenjuje kao tešku, nesnosnu, uznemirujuću, bilo da je ta situacija psihičke, tjelesne ili situativno životne naravi. U početku pojedinac uzimajući u manjim dozama gore navedena sredstva doživljava njihovo umirujuće, opuštajuće djelovanje, ona u manjim dozama djeluju na poboljšanje raspoloženja, do naoko jedne unutarnje duševne ujednačenosti, i do laganog povećanja radnog učinka. Stoga pojedinac trenutnu situaciju koja mu se čini teška uzimanjem droga i drugih sredstava ovisnosti želi bar nakratko potisnuti u podsvijest — »zaboraviti« ili iz nje pobjeći.

Od ostalih uzroka važni su različiti unutarnji sukobi u osobi, neriješeni problemi u užoj okolini: obitelj, radno mjesto i šire. Teško doživljeni osjećaji kraha ili poraza mehanizama psihičke obrane, osjećaj nedoraslosti svakodnevnim obvezama uz istovremenu preopterećenost. Osjećaj ne-bitni voljen i biti na suptilniji način odbačen od svojih najbližih. Česta stanja unutarnje praznine — neispunjenosti u svagdašnjici, duža stanja napetosti, straha, neizvjesnosti, unutarnjeg nemira, jake nesanice, glavobolje, jaki bolovi kod zloćudnih oboljenja, i sl., često su povod uzimanja različitih sredstava ovisnosti, pa i sintetskih droga. Poslije se s vremenom povećava doza tih sredstava da bi se postigao željeni učinak i organizam se sve više navikava na droge i druga sredstva. To pak uvjetuje, da pojedinac nakon pada razine-špigla droge u krvi tjelesno ima još veću potrebu za drogom, te on uočuje da se ništa bitno nije promijenilo u njegovoj stvarnosti koju sada doživljava još dramatičnije, sve skupa uvjetuje ponovo uzimanje droga i drugih sredstava ovisnosti u još većim količinama.

Među osobama ovisnim o drogama — narkomanima, ali i osobama ovisnim o alkoholu, tabletama i sl. (narkomani obično koriste sva ta sredstva), susreću se osobe s različitim stupnjem neurotskih oboljenja, koji su slabije psihičke otpornosti, jače duševne ranjivosti i osjetljivosti, sklone nakupljanju u sebi i potiskivanju raznih psihičkih opterećenja bez dovoljne volje i snage pravilne konfrontacije i rješavanja takvih opterećenja. Te osobe često se povlače u svoj svijet, a s druge strane imaju povećan zahtjev za unutarnjom harmonijom a što manje »potresa« iznutra i vani. Među tim osobama je podosta onih koji su odgajani u poremećenom obiteljskom ozračju, čiji članovi često imaju karakterne smetnje (agresija, pijanstvo, emocionalna hladnoća i nezainteresiranost za potrebe djece od njihovog rođenja, prepuštanje odgoja stihiji i ulici).

Među ovisnicima ima i onih koji su odgajani pod »staklenim zvonom«, daleko od frustracija, odgovornosti i obveza, te nisu ni stekli radne navike; u takvim slučajevima radi se o manjku prave i iskrene ljubavi od roditelja, što djeca prepoznaju, a tu je još problem jačeg vezanja djece za sebe od roditelja, što stvara otpor i potrebu »bijega«.

Skлонost uzimanja droga i dr. sredstava predstavlja karakternu crtu i mehanizam psihičke obrane — naravno nepravilan — što se zove regres (oralni mehanizmi), tj. vraćanje na prijašnje stadije psihičkog razvoja unošenjem tih sredstava ili velikih količina hrane, koji trebaju smanjiti unutarnju napetost, strah, osjećaj neugode.

Početak uzimanja droga javlja se često u pubertetu i adolescenciji (a i kod odraslih), ili zbog znatiželje, radoznalosti, zavedenosti, neinformiranosti, ili na zabavama, plesovima, sportskim natjecanjima. Uzimanjem droga i dr. sredstava pojedinac se priklanja skupini koja ga »prihvaća« i kojoj želi imponirati. Laka povodljivost i nekritičnost u ovoj životnoj dobi svemu tome pogoduje. Veoma su važne pravilno prijedene faze psihosocijalnog i seksualnog razvoja u obiteljskom domu ili drugdje gdje se dijete odgaja, jer to sve ima veliko značenje za zdravi razvoj osobe, njegovih karakternih, emocionalnih, moralno-seksualnih, socijalnih, vjerskih osobina i navika.

Već je spomenuto da u prvoj godini života grubo zapuštanje djeteta od roditelja, osobito majke, česte napetosti u obitelji roditelja alkoholičara, agresije, emocionalna hladnoća i nazainteresiranost za prave psihičke i tjelesne potrebe djeteta, zatim njegovanje djeteta od više osoba (nestalnost objekta), duža odsutnost roditelja (inozemstvo i slično), ili gubitak jednog od njih, bez nadoknade prave ljubavi (ovo posljednje može biti razlog kasnijim separacijskim traumatiziranjima u pubertetu i adolescenciji), imat će negativne posljedice u tom što se takvo dijete i poslije kao odrasla osoba, češće povlači u sebe, postaje egocentričnije, bez povjerenja u osobe oko sebe, bit će nesposobnije da iskreno voli ljude, zapravo

osjećat će u svojoj nutrini prazninu i depresivnost. U pubertetu (kada počne ulaziti u svijet odraslih), reaktiviraju se separacijske traume, dijete ne može ostvariti ono što se od njega očekuje po kronološkoj dobi, nastaju skundarna neurotiziranja, jer i takav mladić (ili djevojka) postavlja sebi zahtjeve za boljim ponašanjem. No, zbog prethodnih emocionalnih i karakternih oštećenja nije stvorio pravilne mehanizme psihičke obradbe i obrane od konflikta (koji dolaze izvana i iznutra), te može početi iskazivati smetnje ponašanja, razne oblike depresivnih stanja, povećai otpor prema svemu oko sebe—bunt, popuštanje u učenju u školi, sklonost grupiranja sa sebi sličnima s ulice koji ga »prihvaćaju« i navode na destruktivna ponašanja. Naime dijete i omladinac rastom i razvojem u nezdravoj obitelji i sredini (gledano s psihičkog, a i vjerskog stanovišta) stvara svoj, i to pogrešni, identitet — pseudoidentitet, što može biti preduvjet za stvaranjem dubljih devijacija i socijalno—psihološke patologije. Takve osobe nerijetko postaju poslije nositelji simptoma patologije u obitelji.

Dakle, *u obiteljskom ozračju često se nalaze uzroci narkomanije* i drugih ovisnosti. Pripominjem da u mojoj gotovo desetogodišnjoj liječničkoj praksi na raznim klinikama (u Zapadnoj Njemačkoj) djeca iz zdravih obitelji lakše, bez većih potresa, proživljavaju faze svojeg mladenačkog razvoja, posebice oni koji su imali sustavni vjerski odgoj. Oni su stekli zdrave temeljne obrasce i modele ponašanja, razmišljanja, te bolje psihičke mehanizme obrane u situacijama frustracije i raznim krizama, a pogotovu u krizama identiteta koja je za tu dob značajna, te se lakše snalaze u životu i brže oporavljaju od stresova. Zato je zdrava obitelj najvažnije središte ili jezgra društva na čijem se razvoju trebaju sustavno odgajati profili različitih stručnjaka počevši od svećenika, nastavnika, liječnika i dr. Poradi toga važni su obitelj, udžebenici, nastava, sredstva javnog priopćivanja i ostalo u sprečavanju poremećaja o kojima je riječ.

Roditelji i mladi gdje su registrirani poremećaji trebali bi se i psihoterapijski tretirati u savjetovalištima pri domovima zdravlja, klinikama za djecu i omladinu, bilo u individualnoj i grupnoj psihoterapiji, gdje odvojeno sudjeluju i roditelji. Tako bi se uvelike smanjio i broj ovisnika o drogi.

Roditelji trebaju znati da je njihovo dijete osoba — ličnost, makar bilo tek dojenče, i sve registrira u svojoj okolina, a pogotovu raspoloženje onih koji ga njeguju. Spram djeteta treba uspostaviti pravičan odnos, uvažavati njegove potrebe i za blizinom, s njim često razgovarati, biti s njim strpljiv, razvijati kod djeteta radne navike, osjećaj samopovjerenja, pohvaliti ga za učinjeno dobro, pogreške objašnjenjima ispraviti, zarana učiti dijete samostalnom životu i radu bez prevelike pomoći roditelja. Ne smije se smetnuti s uma da su roditelji, a i druge osobe iz njegove uže i šire okoline, djetetu uzori za dobro i za zlo, jer on brzo usvaja modele ponašanja i razmišljanja iz svoje okoline poistovjećivanjem ili oponašanjem.

POSLJEDICE UZIMANJA DROGE

Opće posljedice uzimanja droga i drugih sredstava ovisnosti, vrlo su velike. Droge, alkohol, tablete su materije posebnog kemijskog sastava koji u većoj dozi i kod duže upotrebe djeluju otrovno — toksično na: jednjak, sluznicu želuca, jetru, gušteraču, mozak — moždane stanice, periferne živce, bubrege, manje—više na cijeli organizam. Dolazi do vidnog propadanja — nekroze stanica visokodiferenciranih organa. Te stanice zamjenjuju se vezivom, što ne nadoknađuje funkciju propalih stanica. Stoga bolesnik ovisnik o drogi i duševno i tjelesno propada, ozbiljno pobolijeva, sve više je razdražljiv, dolazi u sukobe bez povoda u obitelji, na radnom mjestu, ne mari za svoje stvarne obveze, napose više brine kako da nabavi drogu a obitelj materijalno zbog toga sve više ispašta. Javljaju se agresivni ispadi bez povoda, zlostavljanja u obitelji, kriminalne radnje da bi se nabavila droga. Takve osobe sve dublje propadaju i moralno, ne mare za vanjski izgled, sve više mršave, ostaju bez radnog mjesta, dolazi do rastave braka, zapavo propadaju duševno i materijalno te čak do kriminala i zatvora. Mnoge takve osobe mogu se sačuvati tako da ih se smjesti u ustanove za trajni smještaj. Dakako, sve to skupo košta društvo i poradi toga je potrebno poduzeti sve da se takve pojave spriječe (droge narkomanije). »Bolje spriječiti nego liječiti«, poznata je narodna izreka.

PREVENCIJA I SPREČAVANJE NARKOMANIJE

Posebnu važnost u prevenciji i sprečavanju narkomanije treba dati sustavnom i dugoročnom radu na stvaranju zdravih obitelji, tj. zdravog obiteljskog ozračja gdje rastu i razvijaju se djeca i mladi. Naime, samo iz zdravih obitelji odgajaju se psihički stabilni ljudi, otporni prema raznim izazovima, u životu. A samo takvi ljudi mogu stvarati zdravo potomstvo. Veliku ulogu u tome ima i Crkva s odgovarajućim odgojem, djelovanjem, te škola s odgojno — obrazovnim sustavom, sredstva javnog priopćivanja i sve druge društvene strukture.

Za ovisnike droga u nas potrebna je povoljnija i organiziranija zdravstvena zaštita i liječenje u više specijaliziranih centara, uz istovremeni duhovni tretman od svećenika (koji bi trebao biti i član terapijskog tima). Potrebno je organizirati za ovisnike droga, nakon organiziranog liječenja, smještaj u posebne stambene zajednice za narkomane, te tako postupno omogućavati ponovno uključivanje u život šire društvene zajednice. U svemu tome potrebna je čvrsta suradnja stručnjaka različitih profila i institucija radi dobrobiti čovjeka koji je u naše vrijeme sve više ugrožen.

LITERATURA

SCHULTE-TÖLLE, *Psychiatrie*, Springer Verlag (Berlin, Heidelberg, New York), 1979.

BENCKERT-HIPPIUS, *Psychiatrische Pharmakotherapie*, Springer Verlag (Berlin, Heidelberg, New York), 1980.

KECMANOVIĆ, CERIĆ, MARKOVIĆ, LOGA, *Psihijatrija*, Medicinska knjiga, Beograd-Zagreb, 1980.

M. MIMICA, *Interna medicina u praksi*, Školska knjiga, Zagreb, 1975.

THE PSYCHOLOGICAL BACKGROUND OF NARCOTIC ADDICTION

Joško Srdanović

Summary

The author describes the psychodynamic mechanism of the onset of drug addiction. The majority of drug addicts (as well as persons addicted to alcohol, tablets etc.) suffer from varying degrees of neurotic disorders, low psychological resistance, pronounced emotional vulnerability and hypersensitivity, tending to accumulate and repress various psychological problems while lacking the will and strength to confront and solve them correctly. The pathological nucleus of such deviations is typically an unhealthy family and environment.

The author appeals for systematic and long-term efforts toward the creation of healthy families with healthy atmospheres. A considerable role is played by the Church with its great educational potential as well as the school, mass media and other social structures. Addicts require specialized treatment centers, and a priest should be part of the therapeutic team.